

**De erkende
vrijetijdsorganisaties binnen
gehandicaptenzorg**

Globaal inspectierapport

Inhoudsopgave

1	Situering van de vrijetijdsorganisatie	5
1.1	Soort organisatie	5
1.2	Regionaal platform vrijetijdszorg	6
2	Doelgroep	7
3	Medewerkers	11
3.1	Vrijwilligers	11
3.2	Beroepskracht	12
3.3	Deskundigheid	12
4	Activiteiten	13
4.1	Organisatie van vrijetijdsactiviteiten	13
4.1.1	De vrijetijdsorganisatie zet activiteiten op die minstens 250 personen op jaarbasis bereiken.	13
4.1.2	De vrijetijdsorganisatie zet activiteiten op die minstens 125 personen structureel en meermaals bereiken.....	14
4.2	Het sensibiliseren van de reguliere vrijetijdssector en het organiseren van vorming voor de sector.....	15
4.3	Vrijetijdstrajectbegeleidingen	15
4.3.1	Vrijetijdstrajectbegeleidingen voor 1 juli 2012.....	15
4.3.2	Vrijetijdstrajectbegeleidingen sinds 1 juli 2012	15

Managementsamenvatting

In het najaar van 2013 werden alle erkende vrijetijdsorganisaties voor personen met een beperking door Zorginspectie bezocht. Uit de inspectiebezoeken is gebleken dat alle vrijetijdsorganisaties voldoen aan de opgelegde erkenningsvoorwaarden.

Alle organisaties halen moeiteloos de vooropgestelde quota en voorwaarden in het kader van de klassieke subsidiëring en hun bereik, vooral wat betreft de activiteiten gericht op structurele deelnemers, reikt veel verder dan de vereiste minima. Onder impuls van gewijzigde regelgeving die voorziet in extra subsidiëring hebben de vrijetijdsorganisaties inmiddels ook meer ingezet op de methodiek “vrijtijdstrajectbegeleiding”.

Zorginspectie ziet volgende opportuniteiten om de werking en taakinvulling van de vrijetijdsorganisaties te verbeteren:

- De registraties die de vrijetijdsorganisaties opnemen in het afrekeningsdossier van het VAPH, zijn voor verbetering vatbaar. Zorginspectie trof in een aantal afrekeningsdossiers gebrekkige gegevens aan. Bovendien blijkt uit de praktijk dat de gegevens in het afrekeningsdossier, om subsidie-technische redenen, slechts een beperkte weergave zijn van de realiteit waarin de vrijetijdsorganisatie actief is. Niet alle activiteiten die een vrijetijdsorganisatie organiseert zijn b.v. opgenomen in het afrekeningsdossier. De praktijk is rijker dan het afrekeningsdossier laat vermoeden. De gegevens in de afrekeningsdossiers zijn kwantitatief, maar laten niet toe om gerichte conclusies te trekken op globaal niveau. De volledige werking van de vrijetijdsorganisatie is doorgaans goed beschreven in het jaarverslag, maar dit jaarverslag omvat dan weer geen kwantitatieve gegevens die toelaten om conclusies te trekken.
- Vrijetijdsorganisaties sensibiliseren de reguliere vrijetijdssector en organiseren vorming voor de sector, maar dit gebeurt eerder ad hoc. Een gestructureerde aanpak gericht op alle sectoren (toerisme, cultuur, sport, besturen, onderwijs, gezondheid, socio-cultureel, jeugd, ...) is aangewezen.
- Zorginspectie vraagt zich af of een betere omschrijving van begrippen zoals “handicap” en “vermoeden van handicap”,... niet opportuun is zodat voor vrijetijdsorganisaties volledig duidelijk wordt wat van hen wordt verwacht en “de lat” voor elke vrijetijdsorganisatie gelijk wordt gelegd.
- De definitie van inclusie en duurzaamheid die in kader van de vrijtijdstrajectbegeleidingen naar voor wordt geschoven, lijkt op bepaalde punten meer contraproductief dan faciliterend te werken. Het uiteindelijke doel, namelijk het kunnen deelnemen aan een zinvolle vrijetijdsbesteding door mensen met een handicap, zou meer centraal moeten en kunnen staan.

INLEIDING

In het najaar van 2013 inspecteerde Zorginspectie de vrijetijdsorganisaties die door het VAPH worden erkend en gesubsidieerd. De organisatie en werking van deze twintig organisaties werden doorgelicht, met als bedoeling na te gaan of zij voldoen aan de verschillende voorwaarden die reglementair zijn bepaald in het Besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2007 tot vaststelling van de bepalingen en voorwaarden van erkenning en subsidiëring van organisaties inzake vrijetijdszorg voor personen met een handicap (gewijzigd met het BVR van 4 juli 2008 en 12 oktober 2012).

Voor het uitvoeren van de inspecties werd uitgegaan van de informatie die de organisaties reeds aanleveren aan het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (onder andere het afrekeningsdossier, het jaarverslag,...). Uiteraard werden ter plaatse de nodige documenten ingekeken die de werking staven, om zo een objectief beeld te vormen over de mate waarin de vrijetijdsorganisatie voldoet aan de erkenningsvoorwaarden.

Deze inspecties werden op voorhand aangekondigd.

In wat volgt, worden de voornaamste vaststellingen uit de inspecties gebundeld. Vanuit onze opdracht tot het signaleren van beleidsrelevante informatie werden die vaststellingen aangevuld met een aantal kanttekening en conclusies¹.

¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 26/3/2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap Zorginspectie

1 Situering van de vrijetijdsorganisatie

Art. 3 en Art. 2 5° van het gecoördineerd BVR van 19.07.2007

1.1 Soort organisatie

Een erkenning kan alleen toegekend worden aan instanties die opgericht zijn onder de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk, aan geledingen van die instanties of aan samenwerkingsverbanden tussen die actoren.

In Vlaanderen zijn 20 vrijetijdsorganisaties erkend door het VAPH.

Alle erkende vrijetijdsorganisaties voldoen aan de vermelde erkenningsvoorwaarde; alle erkende vrijetijdsorganisaties zijn immers gevat onder een vzw-structuur.

In elke Vlaamse provincie zijn meerdere erkende vrijetijdsorganisaties actief:

Provincie	Aantal erkende vrijetijdsorganisaties
Antwerpen	5
Vlaams-Brabant	4
Limburg	3
Oost-Vlaanderen	4
West-Vlaanderen	4
Totaal	20

Alle erkende vrijetijdsorganisaties waren in het verleden al actief op het vlak van vrijetijdsaanbod voor personen met een beperking, nog voor hun eerste erkenning.

4 erkende vrijetijdsorganisaties maken deel uit van een vzw die tevens erkend is als zorgvoorziening voor personen met een beperking. Bij 10 erkende vrijetijdsorganisaties is er qua aansturing een expliciete link naar een gebruikersvereniging die lid is van het Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap (hiervan maken 9 vrijetijdsorganisaties deel uit van een zogenaamde "koepelvereniging van gebruikers"). 6 vrijetijdsorganisaties zijn ondergebracht in een autonome vzw, al zijn er qua samenstelling ook hier soms linken naar gebruikersverenigingen of voorzieningen.

2 vzw's sturen meer dan 1 erkende vrijetijdsorganisatie aan :

één vzw exploiteert 2 erkende vrijetijdsorganisaties gespreid over 2 provincies. Een andere vzw exploiteert 5 erkende vrijetijdsorganisaties gespreid over 4 provincies.

Alle erkende vrijetijdsorganisaties werken voor het uitvoeren van hun opdracht informeel of formeel samen met andere organisaties, al dan niet actief in de welzijnszorg.

Sommige vzw's hebben formele banden met andere vzw's die eveneens actief zijn in de vrijetijdszorg voor personen met een beperking, maar niet door het VAPH zijn erkend. Het kan bijv. gaan om vzw's die actief zijn in :

- aanbod van activiteiten voor kinderen/jongeren met een beperking (b.v. jeugdateliers);
- sportaanbod voor personen met een beperking;
- ...

Sommige activiteiten die eveneens kunnen worden beschouwd als passend binnen een vrijetijdsorganisatie (jeugdateliers, georganiseerde sportactiviteiten, ...), worden zoals eerder aangegeven, georganiseerd door een neven-vzw. Soms is dit historisch te verklaren, in andere

situaties werd om subsidietechnische redenen geopteerd om deze activiteiten onder te brengen in een andere vzw (ingegeven door lokale regelgeving of andere regelgeving).

Met betrekking tot de inrichtende macht van de vrijetijdsorganisaties werden geen tekortkomingen of aandachtspunten geformuleerd.

1.2 Regionaal platform vrijetijdszorg

De vrijetijdsorganisatie neemt deel aan het regionaal platform vrijetijdszorg.

In elke provincie is een regionaal platform vrijetijdszorg opgericht. Elke erkende vrijetijdsorganisatie is lid van het regionaal platform vrijetijdszorg van de provincie waarin zij is gelegen.

De wijze waarop het platform functioneert, varieert van provincie tot provincie zowel qua intensiteit van overleg als qua inhoud van overleg.

In de **provincie Antwerpen** werden via het platform afspraken gemaakt over regio-afbakening en vertegenwoordiging in provinciale structuren. Zorginspectie stelt wel vast dat de werking van het platform op dit ogenblik eerder op een laag pitje staat: weinig vergaderingen, geen verslaggeving, ...

Regionaal overleg is in de **provincie Vlaams-Brabant** verankerd via het opgerichte Regionaal Overlegplatform Vrije Tijd, regio Vlaams-Brabant en Brussel. De erkende vrijetijdsorganisaties actief in Vlaams-Brabant hebben onder meer een engagementsverklaring ondertekend om via samenwerking een nog beter vrijetijdsaanbod uit te werken. Er wordt gewerkt met een stuurgroep van coördinatoren en werkgroepen die rond bepaalde thema's (b.v. vrijetijdstrajectbegeleidingen, inclusieve speelpleinwerking, ...) reflecteren en expertise uitwisselen. Afspraken rond regio-afbakening zijn er niet.

In de **provincie Limburg** wordt in het verlengde van de Limburgse Adviesraad Gehandicapten (LIGA) gewerkt met een werkgroep vrije tijd. Tijdens de halfjaarlijkse vergaderingen wordt de werking op elkaar afgestemd, wordt de spreiding van de vrijetijdszorg in de provincie bekeken, wordt expertise gedeeld, worden wijzigingen inzake regelgeving besproken, ...

Er werd een gemeenschappelijke website gecreëerd: www.doema.be. Op de website stellen de erkende vrijetijdsorganisaties zich kort voor en kunnen geïnteresseerden relevante info terugvinden over aanbieders van vrijetijdsactiviteiten en het tijdstip waarop vrijetijdsactiviteiten plaatsvinden (evenementenkalender). Noodzakelijke aanpassingen om de website actueel te houden, worden besproken op de halfjaarlijkse vergaderingen van de werkgroep.

In de **provincie Oost-Vlaanderen** werd destijds het Platform Overleg Vrije Tijd opgericht. Dit platform werd inmiddels omgevormd tot Regionaal Platform Vrijetijdszorg Oost-Vlaanderen. Normaliter wordt 4 keer per jaar vergaderd. In het voorjaar (2 vergaderingen) werd beslist om een intervisiegroep op te richten rond vrijetijdstrajectbegeleidingen. Verdere bijeenkomsten bleven echter uit zowel op het niveau van het platform als op het niveau van de intervisiegroep.

In de **provincie West-Vlaanderen** tenslotte is eveneens een platform opgericht. Dit platform profileert zich als een netwerkorganisatie "Vrijetijdsweb.be" waaraan alle erkende West-Vlaamse vrijetijdsorganisaties participeren. Binnen de netwerkorganisatie worden afspraken inzake regio-afbakening gemaakt, worden inhoudelijke zaken afgetoetst, wordt expertise gedeeld, ...

De netwerkorganisatie beschikt over een eigen folder, een afsprakenkader, een beleidsplan, ...

Zorginspectie formuleerde met betrekking tot de deelname van de vrijetijdsorganisaties aan een regionaal platform vrijetijdszorg de volgende aandachtspunten :

- Qua verslaggeving van de vergaderingen verschilt de situatie van provincie tot provincie. Occasioneel werd de aanbeveling gedaan om de verslaggeving van de vergaderingen van het regionaal platform vrijetijdszorg beter aantoonbaar te maken.
- Aan de West-Vlaamse vrijetijdsorganisaties werd duidelijk gemaakt dat de website www.vrijetijdsweb.be niet raadpleegbaar is.
- In de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen staat de werking van het regionaal platform vrijetijdszorg eerder op een laag pitje : de frequentie van vergaderen wordt niet gehaald, meer initiatief is mogelijk, ... Van een structurele deelname op regelmatige basis aan een goed uitgebouwd platform is geen sprake. Sommige organisaties uit deze provincies hebben vragen bij de meerwaarde van een dergelijk platform :
 - medewerkers plegen al overleg in andere overlegorganen/belangenverenigingen wat de noodzaak tot overleg wegneemt;
 - sommige vrijetijdsorganisaties verschillen inhoudelijk heel erg van elkaar;
 - een gemeenschappelijke, concrete doelstelling ontbreekt.

De vele personeelsswissels in de vrijetijdsorganisaties bemoeilijken bovendien het proces om tot een structureel overleg te komen.

2 Doelgroep

Art. 2 1° en 2° van het gecoördineerde BVR van 19.07.2007.

De vrijetijdsorganisatie richten zich tot personen met een handicap of tot personen met een vermoeden van handicap.

Uit de geraadpleegde bronnen zoals websites, jaarverslagen, afrekeningsdossiers, interne databases, deelnemerslijsten, inlichtingenformulieren,... blijkt duidelijk dat alle erkende vrijetijdsorganisaties zich richten tot personen met een beperking of personen met een vermoeden van beperking.

De begrippen “beperking” en “vermoeden van beperking” zijn in de regelgeving niet nader omschreven. De meeste organisaties gaan ervan uit dat personen die in vergelijking met een gemiddelde persoon, extra ondersteuning nodig hebben op een aantal levensdomeinen, tot de doelgroep behoren.

Via websites, periodieke publicaties (tijdschrift, krant, nieuwsbrief) en folders (flyers) maken de erkende vrijetijdsorganisaties duidelijk dat zij zich richten tot personen met een beperking of personen met een vermoeden van een beperking. Sommige vrijetijdsorganisaties geven expliciet aan dat zij qua activiteitenaanbod ook openstaan voor personen zonder beperking (familie, vrienden, andere personen, ...).

Om te bewaken dat de vrijetijdsorganisatie zich richt tot de beoogde doelgroep, maken de vrijetijdsorganisaties gebruik van een aantal tools.

Nagenoeg elke vrijetijdsorganisatie werkt, al dan niet systematisch, met een inlichtingenformulier (medische fiche, aanmeldingsformulier, inlichtingenfiche, ...) waarop relevante gegevens omtrent de beperking worden verzameld. Een vijftal vrijetijdsorganisaties werken met lidkaarten; de lidkaartaanvragen leveren eveneens informatie aan over de beperking en de ondersteuningsnood.

Naast deze min of meer formele toets, bewandelen vrijetijdsorganisaties nog andere, meer informele kanalen om na te gaan of de beoogde doelgroep wordt bereikt. Via persoonlijke contacten en gesprekken hebben de vrijetijdsorganisaties doorgaans een goed zicht op de mogelijkheden en eventuele beperkingen van de personen die zich aanbieden bij de vrijetijdsorganisatie. Expertise en opgebouwde ervaring laat hen toe om in te schatten of de persoon al dan niet tot de doelgroep behoort.

Wat doelgroepbewaking betreft, is het overigens nog relevant om te signaleren dat de vrijetijdsorganisaties soms activiteiten opzetten waarbij een verregaande bevraging van de deelnemers om maatschappelijke redenen niet aan de orde is: bijv. aan deelnemers van een fuif systematisch vragen of zij een beperking hebben, is vrij tactloos; hetzelfde geldt voor het bevragen van personen die occasioneel of geregeld een ontmoetingsruimte bezoeken om iets te drinken, ...

Uit de jaarverslagen en andere geraadpleegde bronnen (waaronder de inlichtingenformulieren) blijkt dat de vrijetijdsorganisaties openstaan voor personen met uiteenlopende beperkingen (verstandelijke beperking, motorische beperking, meervoudige beperking, sensorische beperking, autisme, ...). Ook personen met een complexe problematiek (bijv. personen met gedrags- en emotionele stoornissen) kunnen terecht in de vrijetijdsorganisaties. Wel gaven een aantal vrijetijdsorganisaties aan dat de veiligheid van andere deelnemers, vrijwilligers en medewerkers, niet in het gedrang mag komen. Om structurele deelname aan vrijetijdsaanbod ook voor deze personen mogelijk te maken, werken vrijetijdsorganisaties vaak samen met andere organisaties die gespecialiseerd zijn in de ondersteuning van dergelijke personen (CAW, CGG, ...).

Personen met een beperking worden niet geweigerd, tenzij om redenen die te maken hebben met de praktische organisatie van een activiteit (bijv. het aantal deelnameplaatsen is beperkt, er wordt voorrang gegeven aan personen die thuis verblijven, ...).

Aan een beperkt aantal vrijetijdsorganisaties werd gevraagd om de gegevens met betrekking tot de bereikte personen meer nauwgezet te registreren in het afrekeningsdossier, volgens de richtlijnen van het VAPH.

Kanttekeningen van Zorginspectie

De begrippen “handicap” en “vermoeden van handicap” zijn in de regelgeving niet nader gedefinieerd. Het is aan de vrijetijdsorganisaties om te bepalen in hoeverre een persoon in aanmerking komt of niet. Of een persoon in aanmerking komt, kan verschillen van organisatie tot organisatie al naar gelang de interne keuzes die zijn gemaakt. Zo wordt een persoon met een psychische beperking in de ene vrijetijdsorganisatie niet opgenomen in het afrekeningsdossier, maar toch geholpen – in een andere vrijetijdsorganisatie wordt een persoon met een psychische beperking wel opgenomen in het afrekeningsdossier.

Omdat de betoelaging gelinkt wordt aan een minimum aantal te bereiken personen die tot de doelgroep behoren, is het niet onbelangrijk om na te gaan of de begrippen “handicap” en “vermoeden van handicap” niet beter moeten worden omschreven. Afstemming tussen het VAPH en de verschillende vrijetijdsorganisaties omtrent de aangehaalde begrippen kan er bovendien toe bijdragen dat de “lat” voor elke vrijetijdsorganisatie gelijk wordt gelegd.

Zorginspectie is er zich van bewust dat de subsidies die het VAPH voor de vrijetijdsorganisaties uittrekt, in de eerste plaats bedoeld zijn voor de ondersteuning van personen met een beperking of een vermoeden van een beperking. Anderzijds houdt een te grote focus op het naleven van deze

erkenningssvoorwaarde ook gevaren in. Een volledige focus op personen met een beperking kan er toe leiden dat systematisch activiteiten worden opgezet waaraan enkel personen met een beperking deelnemen of kunnen deelnemen. Een dergelijke werkwijze staat haaks op de inclusiegedachte die er naar streeft dat personen met een beperking hun vrije tijd kunnen doorbrengen samen met personen zonder beperking.

De vrijetijdsorganisatie richten zich prioritair tot die personen met een handicap die in het thuismilieu verblijven of die autonoom wonen.

Uit de bevraging bleek dat personen die ambulant worden ondersteund (bijv. ondersteuning begeleid wonen) door de vrijetijdsorganisaties eveneens worden beschouwd als zijnde personen die thuis verblijven of autonoom wonen.

Uit de afrekeningsdossiers blijkt dat de verhouding tussen het aantal thuisverblijvers of autonoom wonenden ten opzichte van het aantal bereikte personen in elke vrijetijdsorganisatie hoger ligt dan 50%.

Uit het voorgaande mag worden besloten dat de vrijetijdsorganisaties zich prioritair richten tot personen met een handicap die in het thuismilieu verblijven of die autonoom wonen.

In iets meer dan de helft van de erkende vrijetijdsorganisaties (11) is het zich prioritair richten tot thuisverblijvers of autonoom wonenden, niet verankerd binnen de werking, omdat het naleven van deze erkenningssvoorwaarde de organisatie niet voor keuzes stelt. Deze organisaties streven er naar om elke persoon die zich aanbiedt te helpen, ongeacht zijn of haar verblijfplaats. Personen worden niet geweigerd; de rechten van de personen die in het thuismilieu verblijven of autonoom wonen worden dan ook niet geschaad. Desgevallend worden activiteiten aangepast aan het aantal cliënten die zich aanbieden.

In iets minder dan de helft van de vrijetijdsorganisaties (9) is het zich prioritair richten tot thuisverblijvers of autonoom wonenden wel verankerd in de werking. Missie, tijdschrift, jaarverslag of inschrijvingsreglement zijn voorbeelden van hulpmiddelen die sommige van deze organisaties inzetten om te communiceren over hun uitgewerkte prioriteitenregeling.

De uitgewerkte prioriteitenregeling bestaat er dikwijls in dat thuisverblijvers en autonoom wonenden voorrang krijgen om deel te nemen aan activiteiten die qua aantal plaatsen worden beperkt. Personen die in een residentiële voorziening verblijven komen op een reservelijst terecht. Pas wanneer blijkt dat het aantal aangemelde thuisverblijvers kleiner is dan het aantal beschikbare plaatsen, krijgen personen uit een residentiële voorziening kans om deel te nemen.

Voor een aantal vrijetijdsorganisaties die intern afspraken hebben rond het zich prioritair richten tot thuisverblijvers en autonoom wonenden werden de volgende aandachtspunten geformuleerd :

Aan sommige vrijetijdsorganisaties werd de aanbeveling gedaan om relevante organisaties, personen met een beperking en andere geïnteresseerde derden, op een formele manier te informeren over hun intentie om prioriteit te geven aan thuisverblijvers en autonoom wonenden.

Bij een beperkt aantal vrijetijdsorganisaties werd aangedrongen op een meer nauwgezette registratie van de woonsituatie van de cliënten in het afrekeningsdossier.

Aan een beperkt aantal vrijetijdsorganisaties werd gevraagd om een systeem van voorrang voor thuisverblijvers en autonoom wonenden te overwegen wanneer het gaat om deelname aan activiteiten die op het vlak van aantal beschikbare plaatsen worden beperkt.

Kanttekeningen van Zorginspectie

Achter deze erkenningsvoorwaarde schuilt een zekere logica. Personen die thuis wonen, hebben in vergelijking met personen die in een residentiële voorziening verblijven dikwijls minder of geen ondersteuning. Vanuit die vaststelling is het dan ook vrij logisch dat prioriteit wordt gegeven aan personen die thuis wonen of autonoom wonen.

Niettemin kunnen bij de naleving van deze erkeningsvoorwaarde toch een aantal bedenkingen worden geformuleerd :

- Het begrip “prioritair” duidt op “voorrang” of “voorkeur” maar al bij al blijft het een vaag begrip. Vanaf welk ogenblik richt een vrijetijdsorganisatie zich prioritair tot thuiswonenden of autonoom wonenden ? Via het afrekeningsdossier wordt het aandeel van de bereikte thuiswonenden of autonoom wonenden in de totale hoeveelheid bereikte personen in kaart gebracht en in percentage uitgedrukt. Een minimum te bereiken percentage wordt niet opgelegd.
- Sommige personen met een beperking uit residentiële voorzieningen verblijven slechts deeltijds in een residentiële voorziening of verblijven tijdens het weekend thuis. Zijn er in dergelijke situaties geen argumenten om deze personen op dezelfde manier te benaderen als thuiswonenden? Wat met personen die in een residentiële voorziening bijzondere jeugdzorg verblijven?
- Door het strikt naleven van deze erkenningsvoorwaarde blijven personen met een beperking die in een residentiële voorziening verblijven, mogelijk verstoken van deelname aan activiteiten die kansen bieden op het ontmoeten van mensen buiten de voorziening.
- Een te strikte naleving van deze erkenningsvoorwaarde is gebaseerd op het uitsluiten van bepaalde personen met een beperking. Is het niet de bedoeling van een beleid dat streeft naar inclusie om geen personen met een beperking uit te sluiten ?

3 Medewerkers

Art. 2, 3°, 6° en 7° van het gecoördineerde BVR van 19.07.2007.

3.1 Vrijwilligers

De vrijetijdsorganisatie werkt in hoofdzaak met vrijwilligers die belast zijn met de vrijetijdszorg voor personen met een handicap.

Uit de afrekeningsdossiers, jaarverslagen en interne overzichten van de activiteiten van de vrijetijdsorganisaties blijkt dat zij beroep doen op meerdere vrijwilligers. In elke vrijetijdsorganisatie zijn er meer vrijwilligers actief dan beroepskrachten.

Vrijwilligers worden doorgaans ingezet in de organisatie van vrijetijdsactiviteiten.

De participatie van de vrijwilligers aan de vrijetijdswerking varieert van een éénmalige occasionele participatie aan één specifieke activiteit tot meer frequente, structurele participaties aan meerdere activiteiten.

De aandachtspunten die in twee vrijetijdsorganisaties werden geformuleerd, hadden te maken met anomalieën in het afrekeningsdossier; er werd aangedrongen op een nauwgezette registratie van de vrijwilligersgegevens in het afrekeningsdossier.

Kanttekeningen van Zorginspectie :

In sommige vrijetijdsorganisaties maken bepaalde vrijetijdsactiviteiten, om allerlei redenen, geen deel uit van het afrekeningsdossier. Vrijwilligers die in die activiteiten worden ingezet, worden dan ook niet vermeld in het afrekeningsdossier.

Het is dan ook voorbarig om uit het afrekeningsdossiers verregaande conclusies te trekken rond het aantal vrijwilligers en de activiteiten waarvoor ze worden ingezet.

De vrijetijdsorganisatie heeft een beleid rond het selecteren en aanwerven van vrijwilligers, het vormen, trainen en opleiden van vrijwilligers en het ondersteunen en evalueren van vrijwilligers

Uit de inspecties is gebleken dat elke vrijetijdsorganisatie kan terugvallen op een uitgebouwde vrijwilligerswerking.

In 4 vrijetijdsorganisaties is er een vrijwilligerswerking los van de vzw die de vrijetijdsorganisatie exploiteert. In die organisaties worden voor sommige activiteiten de vrijwilligers ter beschikking gesteld door een andere vzw. In theorie worden de vrijwilligers volledig aangestuurd door een andere vzw; de facto worden deze organisaties in sterke mate betrokken bij de aansturing van de vrijwilligers. In de overige 16 vrijetijdsorganisaties is de vrijwilligerswerking onderdeel van de vzw die de vrijetijdsorganisatie exploiteert.

Elke vrijetijdsorganisatie heeft een vrijwilligersbeleid waarin afspraken al dan niet formeel zijn vastgelegd rond het werken met vrijwilligers. Binnen elke vrijetijdsorganisatie is er een aanspreekpunt of verantwoordelijke voor de vrijwilligerswerking aangesteld.

3.2 Beroepskracht

De vrijetijdsorganisatie beschikt over een beroepskracht die een ondersteunende en voorwaardenscheppende rol vervult ten opzichte van de vrijwilligers.

In elke vrijetijdsorganisatie zijn meerdere beroepskrachten actief. In elke vrijetijdsorganisatie, ook in deze met een beperkt aantal beroepskrachten, is een team aan de slag.

Elke vrijetijdsorganisatie werkt met een coördinator die de werking van de vrijetijdsorganisatie aanstuurt. De taken worden doorgaans verdeeld zodat elke beroepskracht, onder leiding van de coördinator, verantwoordelijk is voor een deel van de werking van de vrijetijdsorganisatie.

Beroepskrachten zijn onder meer actief bij de organisatie van activiteiten; dikwijls fungeren zij als aanspreekpunt en klankbord voor de vrijwilligers die bij de activiteiten zijn betrokken.

In zowat driekwart van de vrijetijdsorganisaties zijn er beroepskrachten die hun taken combineren met andere taken in dezelfde organisatie of in een nevenorganisatie.

Met betrekking tot deze erkenningsvoorwaarde werden geen formele aandachtspunten geformuleerd. Toch zijn er een aantal opvallende vaststellingen :

- De helft van de vrijetijdsorganisaties heeft in het recente verleden, al dan niet tijdelijk, een coördinatorwissel doorgevoerd. Ontslag, afwezigheid om medische redenen, een andere uitdaging binnen dezelfde organisatie of binnen een nevenorganisatie zijn de voornaamste redenen voor de coördinatorwissel. In twee vrijetijdsorganisaties waren er zelfs fundamentele problemen op het niveau van de leiding van de vrijetijdsorganisatie.

- Ook bij de overige beroepskrachten is er sprake van een hoog medewerkersverloop. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat beroepskrachten vooral nodig zijn en worden ingezet buiten de klassieke kantooruren. Een job in een vrijetijdsorganisatie is hierdoor minder aantrekkelijk en minder combineerbaar met een gezinsleven.

Kanttekeningen van Zorginspectie

Een hoog verloop van medewerkers is niet bevorderlijk voor de continuïteit van de werking van de vrijetijdsorganisaties.

3.3 Deskundigheid

De vrijetijdsorganisatie beschikt over voldoende deskundigheid en ervaring in de vrijetijdszorg voor personen met een beperking.

In elke vrijetijdsorganisatie zijn beroepskrachten actief die beschikken over relevante diploma's in uiteenlopende disciplines en vakgebieden. De volgende disciplines en vakgebieden komen relatief het meest voor (in volgorde volgens het meest voorkomend): orthopedagogiek, maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk, ergotherapie, opvoeder, lichamelijke opvoeding en bewegingsrecreatie, psychologie, gezinswetenschappen, ...

Occasioneel zijn ook beroepskrachten actief met andere diploma's zoals : rechten, toegepaste economische wetenschappen, criminologie, kinesitherapie, logopedie, vertaler tolk, onderwijs, informatica, plastische opvoeding, ...

In elke vrijetijdsorganisatie is aantoonbare ervaring aanwezig. Beroepskrachten hebben ervaring opgedaan in het omgaan met personen met een beperking en/of het organiseren van vrijetijdszorg via:

- tewerkstelling in de vrijetijdsorganisatie;

- jeugdwerk;
- tewerkstelling in een zorgvoorziening;
- activiteiten ontplooid in het kader van vorming en opleiding voor personen met een beperking;
- tewerkstelling binnen onderwijs;
- tewerkstelling als animator;

...

Met betrekking tot deze erkenningsvoorwaarde werden geen tekortkomingen of aandachtspunten geformuleerd.

4 Activiteiten

Art. 2, 4° en Art. 10 §1/1 van het gecoördineerde BVR van 19.07.2007.

Model afrekeningsdossier 2013

De ingediende afrekeningsdossiers laten niet toe exacte extrapolaties te maken, maar Zorginspectie schat dat de vrijetijdsorganisaties via hun werking in het kader van de klassieke subsidiëring jaarlijks in totaal minstens 5000 personen bereiken met een zinvolle vrijetijdsbesteding waarvan 3000 op structurele wijze. Zorginspectie gaat ervan uit dat zeker een 2000-tal mensen op een eenmalige basis deelnemen. In het kader van de aanvullende subsidiëring worden jaarlijks minstens 600 personen bereikt met een vrijetijdstrajectbegeleiding op maat. De inhoud en manier van organiseren werd doorheen de inspecties van naderbij bekeken.

4.1 Organisatie van vrijetijdsactiviteiten

4.1.1 De vrijetijdsorganisatie zet activiteiten op die minstens 250 personen op jaarbasis bereiken.

De meest voorkomende activiteiten van dit type zijn :

- caféwerking
- fuiven
- talentenjachten, vrije podia, playbackshows,...
- sportdagen.
- familiedagen
- barbecue, spaghettidagen,...
- nieuwjaarsreceptie
- daguitstappen (kerstmarkt, zoo,...)

Bovenvermelde activiteiten zijn uiteraard niet exclusief gericht op éénmalige bezoekers. Ook regelmatige deelnemers aan groepsactiviteiten komen naar deze evenementen. In vele gevallen worden ook vrienden, familie, burens,... uitgenodigd om aanwezig te zijn, zodanig dat de activiteiten ook een inclusief karakter hebben.

Slechts een zeer beperkte minderheid van de organisaties (2) tracht alle éénmalige deelnemers aan die activiteiten bij te houden. Niet alleen stoot men hier op praktische moeilijkheden (men moet aan iedere toevallige deelnemer de naam gaan vragen), meestal is de registratie ook niet echt meer nodig omdat de registratie van structurele deelnemers reeds volstaat om de hoofdsubsidie te rechtvaardigen (zie ook 4.1.2.).

Een complete en integrale registratie van alle deelnemers is reglementair niet verplicht. Indien de organisatie dit toch wenst te doen, dan wordt aanbevolen éénmalige deelnemers zo beperkt mogelijk te registreren en de registratie bij voorkeur elektronisch te doen op een manier die dubbel werk bespaart.

Alle vrijetijdsorganisaties zetten activiteiten op die (kunnen) gericht zijn op éénmalige deelnemers.

Kanttekening van Zorginspectie:

De ingediende afrekeningsdossiers geven niet altijd een getrouw beeld geven van de werkelijk ontplooiende activiteiten van een organisatie en van het in werkelijkheid bereikte aantal mensen. De reële cijfers liggen doorgaans hoger dan wat in de dossiers wordt ingediend.

4.1.2 De vrijetijdsorganisatie zet activiteiten op die minstens 125 personen structureel en meermaals bereiken.

Binnen deze activiteiten kan men volgende hoofdcategorieën onderscheiden :

- activiteiten van het “club-type”: men verenigt een groep vaste mensen rondom een bepaalde activiteit die men periodiek laat doorgaan. Heel dikwijls zijn deze vaste mensen ook lotgenoten (analoge handicap) en/of leeftijdgenoten. De variaties zijn hier eindeloos, maar de meest voorkomende zijn koken, allerlei sport- en bewegingsactiviteiten, crea-clubs, bioscoopclub, praatgroepen, spelletjesclubs, culturele avonden,...
- daguitstappen: heel dikwijls in semi-club verband met een kern van vaste deelnemers
- meerdaagse uitstappen - in alle variëteiten: weekenduitstappen, kampen, meerdaagse reizen
- speelpleinwerking

Ook hier zijn deze activiteiten niet altijd exclusief gericht op vaste en structurele deelnemers. Occasioneel kan de vaste groep ook uitgebreid worden met een éénmalige deelnemer.

De registratie van de deelnemers in het kader van dit type activiteiten is meestal vrij volledig. Door de aard van de activiteiten zelf is de registratie ook gemakkelijker en beter aantoonbaar: men moet zich meestal inschrijven, in vele gevallen moet men een bijdrage betalen, men moet periodiek en/of stipt aanwezig zijn, enz...

Dikwijls wordt hier samengewerkt met derde organisaties die binnen hun reguliere werking een zogenaamde “G-werking” opzetten. De derde partner staat in deze gevallen dikwijls in voor het vervullen van allerlei formaliteiten (inschrijvingen, deelnemerslijsten bijhouden,...) tot en met het aanleveren van vrijwilligers in bepaalde gevallen. Voorbeelden waren hier o.a. G-werkingen binnen reguliere badmintonclub, dansclub, cultuurcentra, enz...

De hoofdmoot aan activiteiten van de vrijetijdsorganisaties is gericht op structurele en langdurige deelnemers. Bij bijna alle onderzochte organisaties volstaat deze pijler binnen de werking op zich om de erkenning en de hoofdsubsidie te rechtvaardigen.

Indien er samengewerkt wordt met derde partners wordt de registratie van de aanwezigheden, inschrijvingen e.d. dikwijls overgelaten aan die derden. In sommige gevallen zorgde dit voor moeilijkheden naar aantoonbaarheid toe. Er wordt gevraagd dat, minstens voor die personen die opgegeven worden in het afrekeningsdossier om de subsidie te staven, de organisatie zelf zorgt dat ze in het bezit is van (een kopie van) de nodige registratiegegevens.

4.2 Het sensibiliseren van de reguliere vrijetijdssector en het organiseren van vorming voor de sector

De vrijetijdsorganisatie sensibiliseert de reguliere vrijetijdssector en organiseert vorming voor de sector.

Heel dikwijls betrof het hier vormingen in onderwijs, jeugdwerk, algemeen welzijnswerk, aan onthaalouders of pleegouders, of in de reguliere gehandicaptensector over hoe men specifiek moest omgaan met personen met een beperking in het kader van vrijetijdsbesteding. Ook standen op evenementen en beurzen werden vaak tot deze activiteiten gerekend.

Omzeggens alle vrijetijdsorganisaties (18 op 20) organiseerden vormings- en/of sensibiliseringsactiviteiten.

Het verdient aanbeveling om de actieradius van vormings- en sensibiliseringsactiviteiten te verruimen tot domeinen waar men nu zelden of nooit komt zoals : toerisme, cultuursector, gezondheidssector, sportsector, openbare besturen, toegankelijkheid op festivals en evenementen,...

4.3 Vrijetijdstrajectbegeleidingen

4.3.1 Vrijetijdstrajectbegeleidingen voor 1 juli 2012

Tot voor het invoeren van de aanvullende subsidie hielden de meeste organisaties zich niet bezig met individuele vrijetijdstrajectbegeleidingen. De enkele organisaties die dit wel deden, hadden dit niet formeel sterk onderbouwd en namen dit ook niet altijd op in het afrekeningsdossier. De weinige vrijetijdstrajectbegeleidingen die dateerden uit de periode voor de tweede helft van 2012 en die door Zorginspectie bekeken werden, voldeden niet aan de vooropgestelde inhoudelijke en organisatorische voorwaarden.

Met het oog op het verkrijgen van de aanvullende subsidie (in voege sinds eind 2012) zijn alle organisaties een meer onderbouwde en geijkte werkwijze gaan ontwikkelen voor deze vrijetijdstrajectbegeleidingen. Vanaf het afrekeningsdossier 2013 is de registratie ook op een meer structurele wijze gaan plaatsvinden.

Het is voor de organisaties van belang voor ogen te houden dat vrijetijdstrajectbegeleidingen die niet leiden tot een vrijetijdsbesteding die duurzaam en inclusief is, maar die wel een minimum aan resultaat hebben, nog steeds kunnen geregistreerd worden om de hoofdsubsidie te helpen rechtvaardigen.

4.3.2 Vrijetijdstrajectbegeleidingen sinds 1 juli 2012

4.3.2.1 *De vrijetijdsorganisatie engageert zich om 30 bijkomende vrijetijdstrajectbegeleidingen te realiseren die leiden tot duurzame, inclusieve vrijetijdsbesteding.*

Naar aanleiding van de nieuwe regelgeving en de extra subsidiëring hebben bijna alle organisaties

een meer gestoffeerde en geijkte manier van werken ontwikkeld rond de dossiervorming met betrekking tot de vrijetijdstrajectbegeleidingen, met de volgende aantoonbare constitutieve elementen:

- intakegesprek met verzamelde aanmeldingsgegevens
- vraagverduidelijking
- samenwerkingsovereenkomst
- trajectplan
- logboek met opvolging van de verschillende stappen gedaan in het dossier
- bewijs van deelname

Zowat alle organisaties bouwden voort op de definitie van inclusie en duurzaamheid die door het VAPH zelf gegeven werd in het afrekeningsdossier, nl. lid worden van *“een organisatie die niet door het VAPH gesubsidieerd is of op structurele wijze deelnemen aan activiteiten van sportieve, artistieke of socio-culturele aard die door derden (niet gesubsidieerden) zijn georganiseerd”*.

Alle 20 onderzochte vrijetijdsorganisaties gingen het engagement aan om in het kader van de aanvullende subsidie 30 bijkomende vrijetijdstrajecten te organiseren die leiden tot een duurzame, inclusieve vrijetijdsbesteding. Op het ogenblik van de inspectiebezoeken (november-december 2013) leken ook alle vrijetijdsorganisaties het streefcijfer van 30 trajectbegeleidingen te zullen halen.

Kanttekening van Zorginspectie:

In een ideale situatie bestaat het inclusieve karakter van een vrijetijdsbesteding erin dat de persoon met een beperking participeert aan activiteiten die niet specifiek geënt zijn op personen met een beperking. Volgens de definitie die het VAPH hanteert, hoeft inclusie echter niet noodzakelijk te betekenen dat personen met een beperking uit het milieu van de doelgroep specifieke vrijetijdsbesteding moeten treden, of dat de vrijetijdsbesteding zou moeten plaatsvinden in het reguliere milieu, los van een groep van lotgenoten. Het volstaat dat men “lid is van een niet gesubsidieerde organisatie”, ook al opereert die organisatie binnen het “beschermd” milieu en ook al richt die organisatie zich exclusief tot mensen met een beperking. Zorginspectie kan zich hier deels in vinden. De term inclusie voorbehouden aan die trajectbegeleidingen die leiden tot een perfecte integratie in het circuit van de reguliere vrijetijdsbesteding zou voor velen te hoog gegrepen zijn. Ook moet Zorginspectie spijtig genoeg vaststellen dat de bereidheid van het reguliere vrijetijdscircuit om open te staan voor de doelgroep van personen met een beperking niet altijd aanwezig is en waar dit wel het geval is, dit dikwijls te danken is aan initiatieven van mensen die gelieerd zijn aan de welzijnssector.

Anderzijds houdt de op dit moment gehanteerde definitie van inclusie een aantal risico's in, en heeft dit soms vergaande gevolgen :

- Door de inclusie te definiëren als “lid zijn van niet gesubsidieerde organisatie” sluit men de “buddy-werking” uit. Daardoor vallen bepaalde vrijetrajectbegeleidingen uit de boot, en net diegene die het meest intensief waren en het meest op maat (één op één begeleiding gedurende lange periode door een vrijwilliger buiten een organisatorisch verband).
- Regelmatig krijgen organisaties vragen van personen met een beperking die geen enkele dagbesteding hebben en die deze vrijetijd zinvol zouden willen besteden met vrijwilligerswerk. Als personen met een handicap toegeleid worden naar een organisatie waar ze vrijwilligerswerk kunnen doen (bv. in een rusthuis of kleuterschool) hoort dit traject volgens de strikte definitie van het VAPH niet helemaal thuis in de trajectbegeleiding. Nochtans gaat het hier om zinvolle vrijetijdsbesteding. Zorginspectie kon vaststellen dat sommige organisaties dit wel registreren onder vrijetijdstrajectbegeleiding; andere organisaties

doen dit niet en kiezen er voor om door te verwijzen naar een traditionele instelling die beschikt over een dienst begeleid werken. Er is hier een overlapping tussen het werkterrein van traditionele instellingen voor gehandicaptenzorg en vrijetijdsorganisaties.

- Door de door het VAPH vooropgestelde definitie en visie van inclusie, ligt de focus van de vrijetijdswerking bij vele vrijetijdsorganisaties op het ontwikkelen van G-kernen binnen derde organisaties, waar men dan de gebruikers naar doorverwijst. Het gevaar is dat de één-op-één analyse, die typisch zou moeten zijn voor trajectbegeleiding, wegvalt, en dat de trajectbegeleiding zich de facto beperkt tot het doorverwijzen naar een aantal vooraf gedefinieerde en gestandaardiseerde activiteiten die opgezet zijn door derde partners.

Bijkomend risico van deze manier van werken is dat in bepaalde gevallen het aanbod de vraag creëert. Door de focus op organisaties in de definitie vullen een aantal vrijetijdsorganisaties trajectbegeleiding in door (formele of informele) samenwerkingsverbanden te sluiten met niet gesubsidieerde organisaties, waarbij deze laatste zich engageren om een bepaald contingent personen met een beperking te begeleiden en op te nemen. Het risico bestaat dat in de praktijk de persoon met een beperking dan wordt toegeleid naar een aantal vooraf bestaande opties (nl. die waarvoor er een samenwerkingsverband bestaat) en dat men zich het intensieve werk - nl. de zoektocht naar een vrijetijdsbesteding op maat buiten de vooraf bestaande selectielijst - bespaart.

- De door het VAPH gehanteerde definitie laat toe dat activiteiten die voorheen gewoon “klassieke activiteiten van het club-type” waren door enkele ingrepen veranderen in individuele vrijetijdstrajectbegeleidingen. Een kookclub voor 10 leden (in de klassieke subsidiëring meetellend onder de rubriek structurele deelnames) kan bv. op eenvoudige wijze veranderen in 10 individuele trajectbegeleidingen (gesubsidieerd aan een veel duurder tarief) door de kookclub te laten organiseren door een aparte vzw....
Zorginspectie kon vaststellen dat dit in de praktijk ook in bepaalde gevallen gebeurt. Eenzelfde inspanning en vrijetijdsbesteding wordt in hypothese 1 gewaardeerd met een subsidie van ongeveer 405 EUR (1/125 van de hoofdsubsidie van 50.676 EUR); in hypothese 2 met een subsidie van ongeveer 888 EUR (1/30 van de aanvullende subsidie van 26.661 EUR). Het enige verschil ligt in het laten organiseren door een aparte niet gesubsidieerde VZW.
- Het criterium van duurzaamheid wordt door het VAPH gedefinieerd als “op structurele wijze deelnemen”. Sommige vrijetijdstrajectbegeleidingen zijn vrij intensief en leiden niet tot het gewenste resultaat. Het komt frequent voor dat een dienst langdurig gezocht heeft naar een passende inclusieve vrijetijdsbesteding en hier veel werk ingestoken heeft, om dan vast te stellen dat de betrokkene - nog voor of bij de eerste deelname aan de activiteit- van gedacht veranderd is. Al de door de dienst ontplooiden activiteiten zijn dan voor niets geweest.

4.3.2.2 De vrijetijdstrajectbegeleidingen voldoen aan de inhoudelijke en organisatorische voorwaarden :

In elke dienst werden 3 willekeurige trajectbegeleidingen nader bekeken. De dossiervorming bleek in de meeste diensten te voldoen aan de inhoudelijke en organisatorische voorwaarden.

Voor zover dit nog niet het geval zou zijn, is het aan te bevelen dat volgende minimale elementen duidelijk aantoonbaar, en bij voorkeur afzonderlijk, in het dossier trajectbegeleiding te hebben :

- intake met verzamelde aanmeldingsgegevens
- vraagverduidelijking, bij voorkeur op basis van een gestandaardiseerde vragenlijst
- samenwerkingsovereenkomst tussen organisatie en cliënt
- trajectplan
- logboek met -in telegramstijl- de opvolging van de verschillende stappen gedaan in het dossier (opvolging en evaluatie)
- bewijs van deelname

Zorginspectie kon vaststellen dat bij een aantal organisaties deze elementen nog niet aantoonbaar aanwezig waren, of wel aanwezig waren, maar op een onduidelijke manier verwerkt of vervlochten waren met andere dossierelementen.

Het verdient tevens aanbeveling modeldocumenten te gebruiken en bij voorkeur elektronisch te werken.

4.3.2.3 De vrijetijdsbegeleidingen voldoen aan de bijkomende voorwaarden om in aanmerking te komen voor een aanvullende subsidie.

Om in aanmerking te komen voor een aanvullende subsidie, moet aan volgende bijkomende voorwaarden worden voldaan:

- het traject moet leiden tot een duurzame inclusieve vrijetijdsbesteding
- het moet gaan om personen met een handicap of een vermoeden van een handicap
- de persoon met een handicap verblijft niet voltijds in een observatiecentrum, internaat, tehuis niet-werkenden of tehuis werkenden.

In elke dienst werden 3 willekeurige trajectbegeleidingen nader bekeken. De bijkomende voorwaarden om in aanmerking te komen voor een aanvullende subsidie bleken in de meeste gevallen gerealiseerd.

In de praktijk merkt men dat er in sommige gevallen weinig aandacht is voor het opvolgen van de duurzaamheid van de inclusieve vrijetijdsbesteding. Het verdient aanbeveling om achteraf ook na te gaan in welke mate de cliënt blijvend gebruik maakt van de inclusieve vrijetijdsbesteding en dit te registreren in een logboek.

Het is aan te bevelen ook naar buiten uit toe een zekere publiciteit te maken voor het feit dat men ook individu gerichte vrijetrajectbegeleidingen aanbiedt, op dezelfde manier als men dit doet voor de klassieke activiteiten die de dienst ontwikkeld: via flyers, website, periodiek tijdschrift, enz....

Niet alle diensten doen dit op dit ogenblik.

Globale conclusies

In het najaar van 2013 werden alle erkende vrijetijdsorganisaties voor personen met een beperking door Zorginspectie bezocht. Uit de inspectiebezoeken is gebleken dat alle vrijetijdsorganisaties voldoen aan de opgelegde erkenningsvoorwaarden.

Via de vrijetijdsactiviteiten die zij al dan niet in samenwerking met derden organiseren, bieden de vrijetijdsorganisaties aan personen met een beperking kansen om zich te ontspannen, om mensen te ontmoeten, om ervaringen op te doen, om vaardigheden aan te leren, ... De vrijetijdsorganisaties werken op die manier niet alleen ondersteunend voor de persoon zelf, maar ook voor het netwerk dat instaat voor de ondersteuning van personen op andere levensdomeinen (wonen, dagbesteding, ...).

De vrijetijdsactiviteiten die de vrijetijdsorganisaties organiseren, variëren van grote evenementen (fuiven, sportdagen, talentenjacht, ...) tot regelmatig terugkerende activiteiten (clubwerking met uiteenlopende thema's, speelpleinwerking, meerdaagse uitstappen en reizen, ...).

Onder impuls van gewijzigde regelgeving die voorziet in extra subsidiëring hebben de vrijetijdsorganisaties inmiddels ook meer ingezet op de methodiek "vrijetijdstrajectbegeleiding". Via vrijetijdstrajectbegeleidingen willen de organisaties nog meer dan vroeger personen op een adequate manier toeleiden naar een gepast vrijetijdsaanbod. Inspanningen worden hierbij geleverd om vooral thuiswonende personen met een beperking toe te leiden naar duurzame, inclusieve vrijetijdsbesteding. Er is een eenvormige methodiek ingevoerd en een degelijke dossiervorming is uitgewerkt inzake vrijetijdstrajectbegeleiding, met een aantal constitutieve elementen zoals een apart intakegesprek, een vraagverduidelijking, een trajectplan, een samenwerkingsovereenkomst, sporen van evaluatie en opvolging en een bewijs van deelname aan de activiteit.

Alle organisaties halen moeiteloos de vooropgestelde quota en voorwaarden in het kader van de klassieke subsidiëring en hun bereik, vooral wat betreft de activiteiten gericht op structurele deelnemers, reikt veel verder dan de vereiste minima.

Qua bereik stelt Zorginspectie vast dat de vrijetijdsorganisaties zich, zoals voorzien in de regelgeving, in hoofdzaak richten tot personen met een beperking. Via interne registraties, vooral in de regelmatig terugkerende activiteiten, verzamelen vrijetijdsorganisaties relevante gegevens omtrent de beperking(en) van personen. Uit analyse blijkt dat de vrijetijdsorganisaties geen specifieke doelgroepen binnen de groep van personen met een beperking weigeren. Iedereen, ongeacht de beperking, is welkom. Wanneer het gaat om personen met een complexe problematiek, wordt via samenwerking met gespecialiseerde organisaties gepoogd om vrijetijdsaanbod toch mogelijk te maken. Wat de woonsituatie betreft, kan worden gesteld dat thuiswonende personen met een beperking goed worden bereikt. In sommige organisaties is er voor deelname aan een aantal activiteiten een regeling uitgewerkt die expliciet prioriteit geeft aan thuiswonende personen met een beperking. In andere organisaties is een dergelijke regeling niet uitgewerkt; zij streven er naar om elke persoon met een beperking te ondersteunen, ongeacht zijn of haar woonplaats; de rechten van thuiswonenden die in de regelgeving zijn voorzien, worden op die manier niet geschaad.

In elke vrijetijdsorganisatie is, onder leiding van een coördinator, een team van deskundige en ervaren beroepskrachten actief die instaan voor de dagelijkse werking van de vrijetijdsorganisatie. Voor de organisatie van haar activiteiten kan elke vrijetijdsorganisatie beroep doen op vrijwilligers die gecoacht worden door de beroepskrachten.

Uit het voorgaande mag blijken dat de vrijetijdsorganisaties hun maatschappelijke opdracht op een degelijke manier invullen. Niettemin zijn er toch een aantal opvallende vaststellingen :

- De omgeving waarin de vrijetijdsorganisaties actief zijn, oogt dikwijls vrij complex, zowel op juridisch vlak, inhoudelijk vlak als bestuurlijk vlak. Sommige vrijetijdsactiviteiten zijn ondergebracht in andere vzw's; binnen dezelfde vzw worden soms nog andere opdrachten opgenomen, ...
- Zorginspectie kon vaststellen dat de vrijetijdsorganisaties voor hun werking ook afhankelijk zijn van subsidiëring uit andere bronnen dan het VAPH (provincies, gemeenten,...).
- De werking van het regionaal platform vrijetijdszorg verschilt van provincie tot provincie, gaande van een goed functionerend overlegorgaan tot een overlegorgaan dat nauwelijks nog actief is.
- De vrijetijdsorganisaties worden gekenmerkt door een hoog verloop van medewerkers. In de helft van de erkende vrijetijdsorganisaties vond in het recente verleden een coördinatorwissel plaats.

Zorginspectie ziet volgende opportuniteiten om de werking en taakinvulling van de vrijetijdsorganisaties te verbeteren:

- De registraties die de vrijetijdsorganisaties opnemen in het afrekeningsdossier van het VAPH, zijn voor verbetering vatbaar. Zorginspectie trof in een aantal afrekeningsdossiers gebrekkige gegevens aan. Bovendien blijkt uit de praktijk dat de gegevens in het afrekeningsdossier, om subsidie-technische redenen, slechts een beperkte weergave zijn van de realiteit waarin de vrijetijdsorganisatie actief is. Niet alle activiteiten die een vrijetijdsorganisatie organiseert zijn b.v. opgenomen in het afrekeningsdossier. De praktijk is rijker dan het afrekeningsdossier laat vermoeden. De gegevens in de afrekeningsdossiers zijn kwantitatief, maar laten niet toe om gerichte conclusies te trekken op globaal niveau. De volledige werking van de vrijetijdsorganisatie is doorgaans goed beschreven in het jaarverslag, maar dit jaarverslag omvat dan weer geen kwantitatieve gegevens die toelaten om conclusies te trekken.
- Vrijetijdsorganisaties sensibiliseren de reguliere vrijetijdssector en organiseren vorming voor de sector, maar dit gebeurt eerder ad hoc. Een gestructureerde aanpak gericht op alle sectoren (toerisme, cultuur, sport, besturen, onderwijs, gezondheid, socio-cultureel, jeugd, ...) is aangewezen.
- Zorginspectie vraagt zich af of een betere omschrijving van begrippen zoals "vermoeden van handicap", "duurzaamheid",... niet opportuun is zodat voor vrijetijdsorganisaties volledig duidelijk wordt wat van hen wordt verwacht en "de lat" voor elke vrijetijdsorganisatie gelijk wordt gelegd.
- De definitie van inclusie en duurzaamheid die in kader van de vrijetijdstrajectbegeleidingen naar voor wordt geschoven, lijkt op bepaalde punten meer contraproductief dan faciliterend te werken. Het uiteindelijke doel, namelijk het kunnen deelnemen aan een zinvolle vrijetijdsbesteding door mensen met een handicap, zou meer centraal moeten en kunnen staan.